

УДК 378.147: 7

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Школяр Наталія Валеріївна
м.Хмельницький

Розглянуто особливості професійної діяльності дизайнера, важливе місце в якій посідає творча складова. Розкривається поняття готовності до професійної діяльності майбутнього дизайнера та її компонентів – когнітивного, діяльнісного, особистісного та культурологічного. Обґрунтовується значення вивчення культурології для майбутньої професійної діяльності дизайнера, що полягає у формуванні широкого гуманітарного світогляду, використанні отриманих знань для створення нових продуктів культури і наданню їм певних смислів.

Ключові слова: професійна діяльність, формування готовності, дизайнер, культура, культурологія.

Актуальність теми дослідження. Розвиток суспільства багато у чому залежить від рівня промислової культури, яка визначає якісний показник предметного середовища, що оточує людину.

Одяг, будівлі, інтер'єр, споживацькі товари, поліграфічна продукція є продуктом дизайну. Саме дизайн надає предметному середовищу культурні якості та відіграє дуже важливу роль у становленні нової промислової культури. Формування естетичного предметно-просторового середовища на професійному рівні потребує удосконалення системи дизайнерської освіти, здатної забезпечити цей процес носіями нового творчого неординарного мислення, істинної художньої культури. Дизайнерська освіта є основною базою створення і розвитку нових виробничих технологій, чинником піднесення економіки і культури країни.

Успішний розвиток галузі дизайну визначається якістю професійної підготовки спеціалістів, здатних витримати конкуренцію на ринку праці у сфері дизайнерської діяльності. Професійна підготовка майбутніх дизайнерів в умовах ринкових відносин набуває особливого соціокультурного значення. Дизайн-освіта у ви-

чому навчальному закладі спрямована на формування у студентів професійно значущих якостей, творчих здібностей, інтересів, тощо.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що професійне навчання дизайнерів як проблема професійної педагогіки починає досліджуватися вітчизняними та зарубіжними вченими на початку ХХ століття. Розвиток дизайну як особливого виду творчої художньої діяльності представлено в працях вітчизняних та зарубіжних учених: Р. Б'юканана, В. Я. Даниленка, Дж. Джонса, М. С. Кагана, Є. М. Лазарєва, Ю. Г. Легенького, В. В. Лубенка, Т. Мальдонадо, А. Моля, В. Ф. Рунге, Г. Саймона, В. В. Сеньковського, Г. І. Сотської, В. П. Тименка та ін. Роль мистецтва в художньому розвитку особистості майбутнього фахівця розкрито в наукових роботах О. Г. Асмолова, В. Р. Аронова, Ю. С. Асєєва, В. Л. Глазичева, О. Я. Пономарьова, О. П. Рудницької та ін.

Проблеми розвитку дизайну та дизайнерської освіти досліджувалися за різними напрямками. Серед них дизайн як засіб розвитку творчих здібностей особистості (О. В. Вишневіська), методологічні та гуманітарно-художні проблеми дизайну (О. І. Генісаретський), проектна культура та естетика дизайнерської творчості (В. Ф. Сидоренко), врахування етнокультурного середовища як важливої умови формування конструктивних умінь (В. П. Тименко), предметне середовище існування людини на основі культурологічного підходу (О. Л. Шевнюк) тощо.

Мета дослідження – визначити місце культурології у формуванні готовності до професійної діяльності майбутніх дизайнерів.

Професійна діяльність – це соціально значуща діяльність, виконання якої вимагає спеціальних знань, вмінь і навиків, а також професійно обумовлених якостей особистості. Зміни, які відбуваються з особистістю у процесі підготовки, оволодіння професійною діяльністю та її самостійного виконання, призводять до становлення особистості як спеціаліста і професіонала.

Професійна дизайнерська освіта – це підготовка фахівців до творчої діяльності щодо забезпечення духовних і матеріальних потреб суспільства, розвитку матеріальної культури особистості; формування необхідного мінімуму професійних знань, художнього смаку у спеціалістів різних напрямів дизайну.

Особливістю професійної діяльності дизайнера є велика питома вага творчої складової. Продуктом дизайнерської діяльності є нові, оригінальні рішення, що надають штучним об'єктам і промисловим товарам культурної цінності. Найважливішою характеристикою професійної компетентності дизайнера є творчий стиль його діяльності.

Дизайнер – фахівець у галузі проектування предметного світу, формотворення виробів, необхідних для життєдіяльності людини, озброєний сумою різноманітних знань, здатний у конкретному матеріальному об'єкті реалізувати свої уявлення про соціальні потреби суспільства. Дизайн-освіта, перебуваючи у процесі становлення, закономірно орієнтується на гуманітарне світобачення, розвиток гуманістичного стилю мислення. Мистецька освіта є базою, завдяки якій реалізується творчий потенціал студента-дизайнера [1, с.8].

У науковій практиці є різноманітні теоретичні трактування готовності до певного виду діяльності. Готовність – це цілісне утворення, динамічне явище, система, що складається з безлічі компонентів. Це комплексний прояв особи, що відображає стан людини перед початком діяльності, залежний від особистих властивостей та якостей (індивідуальний аспект), її налаштованості на подолання труднощів у вирішенні проблем (мотиваційний аспект) і практичної підготовленості до майбутньої діяльності (когнітивно-операційний аспект) [1, с.9].

Формування готовності до професійної діяльності є системотвірним компонентом професійної підготовки майбутніх спеціалістів. При цьому готовність розглядається як складна інтегративна особистісна якість, що характеризує діяльнісний суб'єктивний стан особистості та мобілізацію сил для виконання професійного завдання. Зазначена мета реалізується у цілісному освітньому процесі вузу, скерованому на вирішення задач професійного розвитку майбутніх спеціалістів [2, с. 383].

Більшість авторів включають у склад готовності до професійної діяльності такі складові, як знання, вміння і навички, а також

особистісні характеристики спеціаліста. З урахуванням зазначеного у складі готовності майбутнього спеціаліста до професійної діяльності можна виділити три взаємопов'язаних аспекти: особистісний, когнітивний та праксеологічний, що характеризують відповідно морально-психологічну, теоретичну та практичну готовність до професійної діяльності. Узагальнення виділених положень надає можливість виділити структурні компоненти системи професійної підготовки майбутніх дизайнерів: когнітивний, діяльнісний та особистісний.

Когнітивний компонент відображає інформованість студента про сутність та зміст обраної професії, про вимоги до особистості спеціаліста даного профілю, а також рівень знань, необхідних для ефективної професійної діяльності. Особистісний компонент характеризує ступінь морально-психологічної готовності майбутнього спеціаліста до професійної діяльності. У ньому відображується ступінь сформованості ціннісних орієнтацій, цікавості до обраної професії, задоволення її результатами, рівень розвитку мотивації професійної діяльності та участі у діяльності з самовдосконалення. Діяльнісний компонент готовності відображає ступінь практичної готовності майбутнього спеціаліста до професійної діяльності.

Зазначені складові є педагогічними компонентами інтегральної готовності до професійної діяльності, яка включає ще й методологічні компоненти. До останніх серед усіх інших належить культурологічний компонент. Загальнотеоретична складова, що входить у знання, які має набути майбутній дизайнер, потребує вивчення теоретичних дисциплін гуманітарного і соціально-економічного змісту, дисциплін історико-культурного циклу, знання соціологічного і соціально-психологічного характеру, педагогічні знання [1, с. 16].

Головними і загальними для всіх студентів є вміння розробляти оригінальні за дизайнерським задумом та виконанням витвори, творчо вирішувати композиційні, колористичні і технічні завдання. Важливою є й апеляція до традицій та творчого досвіду як вітчизняної, так і зарубіжної художньої культури. Дизайнер високоякісним творчим продуктом має впливати на формування суспільного смаку й естетичної культури суспільства, надавати методичну та фахову допомогу виробничим підприємствам, проектно-конструкторським службам, організаціям, співпрацювати з творчими працівниками культури і мистецтва, орієнтуватись у різноманітті творчих та культурно-історичних процесів тощо.

У сучасній науці поняття «професійна готовність» пов'язана з професійним навчанням і відображає процес оволодіння знаннями, вміннями та навичками, необхідними для професійної діяльності, та не може обмежитися лише оволодінням майбутніми спеціалістами процесуальною стороною професійної діяльності. Готовність дизайнера до професійної діяльності полягає у самостійному дизайн-проектнуванні зразків промислової продукції, графічного дизайну, предметів культурно-побутового призначення. Студент-дизайнер повинен не лише оволодіти навичками роботи з різноманітними художніми матеріалами при вивченні фахових дисциплін, але й навчитися розкодувати культурні коди, в яких реалізуються смисли, що є ядром культури, а також вкладати смисл у продукт своєї діяльності.

Філософська інтерпретація взаємозумовленості дизайнерської освіти та культури полягає в тому, щоб усвідомити закономірності становлення і розвитку дизайнера як творчого суб'єкта культури. З цієї метою дизайнер використовує культуротворчі чинники, передусім мовні, національно-архетипні, символічні засоби вираження всезагального тощо.

У сучасних умовах засвоєння студентами спеціальних культурологічних дисциплін формує широкий гуманітарний світогляд та орієнтує майбутнього дизайнера на залучення глибоких гуманітарних знань у процесі реалізації творчого потенціалу.

Культурологія як самостійна наука про культуру у нашій країні сформувалась у 1960-і роки. Вона з'явилась на перетині філософії, історії, антропології, соціології, психології, етнології, етнографії, лінгвістики, мистецтвознавства, семіотики, інформатики, синтезуючи дані цих наук під єдиним кутом зору.

Культура є одним із фундаментальних понять соціально-гуманітарного пізнання. Первинне визначення культури у науковій

літературі належить Е. Тайлору, який розумів культуру як комплекс, що містить у собі знання, вірування, мистецтво, закони, мораль та інші здібності та звички, набуті людиною як членом суспільства [3, с.13]. У сучасному розумінні культура є сукупністю створених людиною у процесі її діяльності і специфічних для неї життєвих форм, а також сам процес їх споглядання та відтворення. У цьому сенсі поняття культури характеризує світ людини та містить у собі цінності та норми, вірування та обряди, знання та уміння, звичаї та установлення, мову та мистецтво, техніку та технологію [4, с.35].

Дизайн генетично пов'язаний з промисловим, серійним виробництвом предметів споживання, сферами обміну і споживання. До середини минулого століття практика дизайну усвідомлювалася виключно у межах економічних відносин, вона була пов'язана з проектуванням і виробництвом серійних «виробів». Пізніше відбулася «тоталізація» дизайну, що перетворило його на універсальну креативну практику, що не стільки сприяло більшій визначеності дизайну, скільки ускладнювало її. Однак, з розвитком виробництва і технологій та виникнення суспільства масового споживання, де особливого значення набула реклама, споживацька мотивація суттєво змінилась: потребу у продукті змінила потреба у комунікативному акті обміну смислами, що містяться у продукті [5, с.16].

Дизайн є ефективним комунікативним інструментом у ситуації загальної «семіотизації» речей. Дизайн у комунікативному вимірі уособлює собою процес продукування враження. Інструментом для справляння враження є все, що застосовується дизайнером, все різноманіття матеріалів та його креативних рішень. Оскільки дизайн оперує враженнями, він здатний активно формувати та ефективно впливати на ціннісні настанови людини. У зв'язку зі змінами вже наприкінці ХХ століття дизайн набув статус фундаментальної культурної практики, що впливає на ціннісні системи

сучасного суспільства [5, с.17].

Продукуючи враження, дизайн створює комунікативне середовище та припускає виникнення ситуації обміну смислами між сторонами, що взаємодіють. Дизайн-комунікація має на меті враження, а матерією враження є образ. Відповідно, предметом особливої уваги повинен стати образ, в який необхідно закласти смисловий потенціал, що здатний справити враження [5, с.17]. Моделюючи образ, дизайнер звертається до семіотичного моделювання, де образ осмислюється у парадигмі соціальної семіотики та описується у термінах семіотичної формації, кодів і смислових маркерів.

Для того, щоб стати явищами культури, смисли повинні якимось чином проявити себе, матеріалізувати, об'єктивувати. Реалізація смислів відбувається у культурних кодах, якими можуть бути слова, символи, міфологеми, ідеологеми, стереотипи поведінки, ритуали, знаки [4, с.42]. В ході вивчення культурології майбутній дизайнер стикається з культурними кодами та отримує історію, оповідь, в рамках якої все стає на своє місце. Огортаючи думкою все, що лежить за межами власної особистості, людина включає побачене у свою діяльність.

Отже, професійна діяльність – це специфічний вид людської діяльності, спрямованої на творче перетворення, удосконалення навколишнього життя і власної особистості. У структуру інтегральної готовності майбутнього дизайнера до професійної діяльності входить серед усіх інших методологічних компонентів культурологічний компонент та педагогічні (когнітивний, діяльнісний, особистісний). Підготовка майбутніх дизайнерів потребує інтеграції загальнохудожніх і професійних знань, оскільки забезпечення майбутнього дизайнера системою інтегрованих фундаментальних знань, формування естетичних смаків та культурологічної бази професії значною мірою гарантує його професійне зростання та творчий розвиток.

Література та джерела

1. Прусак В.Ф. організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Володимир Федорович Прусак – Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського. – В., 2006. – 23 с.
2. Шанц Е.А. Профессиональная подготовка студентов вуза как целостная педагогическая система / Е.А.Шанц // Теория и практика образования в современном мире. – 2012. – №3 – С.383-386
3. Маслова В.А. Лингвокультурология / Валентина Абрамовна Маслова. – Москва: Академия, 2001. – 208 с.
4. Хроленко А.Т. Основы лингвокультурологии / Александр Тимофеевич Хроленко. – Москва: Флинта: Наука, 2009. – 184 с.
5. Лола Г.Н. Коммуникативный ресурс дизайна: методологический аспект / Галина Николаевна Лола // Вестник Санкт-Петербургского Государственного Университета Культуры и Искусств. – 2010. – №1 – С.16-19
6. Оружа Л.В. Підготовка майбутніх фахівців з дизайну у вищому навчальному закладі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Лариса Володимирівна Оружа – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – К., 2011. – 19 с.

Рассмотрены особенности профессиональной деятельности дизайнера, важное место в которой занимает творческая составляющая. Раскрывается понятие готовности к профессиональной деятельности будущего дизайнера и её компонентов – когнитивного, деятельностного, личностного и культурологического. Обосновывается значение изучения культурологии для будущей профессиональной деятельности дизайнера, которое заключается в формировании широкого гуманитарного мировоззрения, использовании полученных знаний для создания новых продуктов культуры и приданию им определённых смыслов.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, формирование готовности, дизайнер, культура, культурология.

The article deals with peculiarities of a designer's professional activity in which a creative component ranks high. The concept of future designers' readiness to professional activity and its cognitive, active, personal and culturological components are viewed. The importance of culturology studying for designers' future professional activity which consists in the formation of broad humanitarian outlook, the use of gained knowledge for creating new products of culture and giving them certain meanings is grounded.

Key words: professional activity, formation of readiness, designer, culture, culturology.